

Wistuba, Gabriela

Chrześcijańskie zobowiązanie przemieniania świata : zadania wynikające z funkcji pasterskiej pośrednictwa zbawczego w ujęciu o. Jacka Woronieckiego OP

Warszawskie Studia Pastoralne 10, 47-55

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

s. Gabriela Wistuba*

**Chrześcijańskie zobowiązanie przemieniania świata.
Zadania wynikające z funkcji pasterskiej pośrednictwa zbawczego
w ujęciu o. Jacka Woronieckiego OP**

Głównym zadaniem Kościoła, powierzonym mu przez Boskiego Założyciela – Jezusa Chrystusa, jest kontynuowanie dzieła zbawienia, którego On dokonał przez paschalne misterium męki, śmierci i zmartwychwstania. Wspólnota Jego uczniów podejmuje powierzona misję, realizując ją w ciągu wieków, aby owoce Odkupienia udostępnić ludziom wszystkich czasów i miejsc. Kościół realizuje zbawcze pośrednictwo Zbawiciela na sposób, jaki On czynił i jaki polecił – przez zadania kapłańskie, prorockie i pasterskie.

O. Jacek Woroniecki OP, kapłan, teolog, duszpasterz pierwszej połowy XX wieku, dalekowzrocznie i szeroko pojmował praktyczną działalność Kościoła. W niniejszym wystąpieniu chciałabym przedstawić jego koncepcję zadań wynikających z funkcji pasterskiej pośrednictwa zbawczego.

* Od 1986 roku dominikanka misjonarka Jezusa i Maryi. Jest doktorantką na Sekcji Teologii Pastoralnej UKSW. Jej zainteresowania naukowe dotyczą działalności i pism o. Jacka Woronieckiego. Publikacje: *Ojca Jacka Woronieckiego „paedagogia perennis”*, „Cywilizacja” 7(2003), s. 235–246; *Różaniec w dominikańskiej tradycji zakonnej*, w: *Odkrywanie różańca*, Częstochowa–Kraków 2003, s. 95–103. Należy do Komisji Historycznej Procesu Beatyfikacyjnego sł. B. o. Jacka Woronieckiego OP.

1. Funkcje pośrednictwa zbawczego w ujęciu o. Jacka Woronieckiego

Pośrednictwo zbawcze ogarnia całego człowieka. O. Jacek Woroniecki tłumaczy, że w posłudze kapłańskiej, której celem jest uświęcanie, uzyskana u Boga łaska poprzez sakramenty osiąga duszy człowieka, uzdrawia ją i doprowadza do pojednania i zjednoczenia z Bogiem. Celem funkcji prorockiej jest nauczanie wiary. Zatem zwraca się ona przede wszystkim do uzdolnień intelektualnych, wpływa na rozumowanie. Natomiast zadania pasterskie odnoszą się do woli ludzkiej, ponieważ ich celem jest kierowanie działaniem człowieka². W ten sposób Kościół w działalności duszpasterskiej oddziałuje na człowieka integralnie – na wszystkie uzdolnienia i na samą duszę.

Funkcja pasterska: rządzenie

W pismach o. Woronieckiego funkcja pasterska częściej bywa nazywana królewską. Polega ona bowiem na sprawowaniu władzy, na rządzeniu w imieniu Boga. Wypełnianie tej funkcji, jako „wszelkiej władzy”³ Jezusa Chrystusa, przekazanej Kościołowi, sprowadza się ostatecznie do przemieniania świata według Ewangelii. Zatem zadaniem chrześcijan jest czynienie świata lepszym, bardziej Bożym. To przekształcanie całego stworzenia i doprowadzanie do osiągnięcia celu, wyznaczonego zamysłem Bożym, dzieje się w wymiarze wewnętrznym (jako przemienianie siebie) oraz w odniesieniu do zewnętrznego świata (jako przekształcanie rzeczywistości doczesnej).

Przemienianie siebie

Nie wystarczy nauczyć kogoś prawd wiary, aby mógł żyć jej pełnią. Wiara domaga się dostosowania życia do jej wymagań. Według o. Jacka chrześcijanin jest wezwany, aby się nauczył tej niełatwej umiejętności, aby ją w sobie wyćwiczył. Z pomocą przychodzi mu

² Por. J. Woroniecki, *Królewskie kapłaństwo. Studium o powołaniu i wychowaniu kapłana katolickiego*, Warszawa 2000, s. 47, 52, 54.

³ Por. Mt 28, 19. Według o. Woronieckiego słowa Jezusa wypowiedziane przed Wniebowstąpieniem (tzw. mandat misyjny) streszczają program duszpasterski Kościoła – por. tenże, *Królewskie kapłaństwo*, dz. cyt., s. 51n.

duszpasterstwo Kościoła, które podejmuje kierowanie postępowaniem moralnym wiernych.⁴

Zadanie to jest realizowane przede wszystkim poprzez wychowanie. W tej działalności Kościół wspomaga wypracowywanie charakteru chrześcijańskiego⁵, opartego na właściwie pojętej formacji ludzkiej. Człowiek charakteryzuje się ogromną potencjalnością⁶; kryje w sobie wielkie możliwości rozwoju. Proces wychowania ma na celu harmonijne, integralne usprawnianie wszystkich uzdolnień: poznawczych, dzięki którym doskonalą się rozum oraz tych, które są związane z wyborami i stałością woli. O. Jacek zwraca uwagę, że w czasach nowożytnych ogólnie dąży się do wykształcenia, że konieczność usprawniania intelektu jest oczywista; natomiast pozostaje zaniedbana dziedzina chcenia, decydowania, wolności, która wymaga starannego wychowania. Również sumienie jako praktyczny sąd rozumu utwierdzonego prawością woli potrzebuje właściwego formowania.⁷ Jednak zespół udoskonalonych umiejętności ludzkich jeszcze nie stanowi charakteru chrześcijańskiego. Chrześcijanin wychowuje siebie nie tylko jako człowieka, lecz ponadto jako dziecko Boże. Otrzymuje do dyspozycji wraz z łaską uświęcającą we chrzcie cały organizm nadprzyrodzony: cnoty teologiczne, cnoty moralne własne, dary Ducha Świętego i z ich pomocą winien kształtować swą osobowość na podobieństwo Boga.⁸ O. Woroniecki zajmuje się szczegółowo wychowaniem poszczególnych sprawności duchowych, czyli cnót, które składają się na zwartą całość dającą w rezultacie jednolitą i samorzutną moc działania, którą nazywamy charakterem.⁹

⁴ Por. tamże, s. 52 i 54n.

⁵ Por. tenże, *W szkole wychowania. Teksty wybrane*, Lublin 2008, s. 53n.

⁶ Zagadnienie to o. Woroniecki rozwija m. in. w następujących pismach: *Katolicka etyka wychowawcza*, t. I: *Etyka ogólna*, Lublin 1995, s. 329–337; *Wychowanie człowieka. Pisma wybrane*, Kraków 1961, s. 62–73; *Program integralnej pedagogiki katolickiej*, „Ateneum Kapłańskie” 47(1947), s. 173; *U podstaw kultury katolickiej*, Lublin 2002, s. 100–103.

⁷ Zob. J. Woroniecki, *Katolicka etyka wychowawcza*, t. I, dz. cyt., Lublin 1995, s. 97–129.

⁸ Por. tenże, *Program integralnej pedagogiki katolickiej*, art. cyt., s. 170.

⁹ Tamże.

Wychowanie odnosi się do psychofizycznego rozwoju człowieka. Natomiast prowadzenie wierzących w życiu wewnętrznym, po duchowych drogach doskonałości, w ich relacji do Boga, dokonuje się przez posługę kierownictwa duchowego. O. Jacek wiele dzieł poświęcił temu zagadnieniu.¹⁰ Według niego najpierw należy zatroszczyć się o właściwe pojęcie doskonałości chrześcijańskiej, która polega na zachowywaniu przykazań, z najważniejszym przykazaniem miłości na czele.¹¹ Osobno zajmuje się rozwojem duchowym ochrzczonego, w którym wiodącą rolę przyznaje cnotom teologicznym (należącym do zwykłego „wypośażenia” ochrzczonego, a zarazem stanowiącym załączek mistyki). Autor stawia wysokie wymagania podejmującym się kierowania życiem wewnętrznym wiernych. Przede wszystkim ich obowiązkiem jest zdobycie gruntownej wiedzy z tej dziedziny. Bezwzględnie konieczna jest znajomość klasyki literatury mistycznej. Nie bez znaczenia pozostaje pielęgnowanie przez prowadzącego innych po drogach ducha – osobistej relacji z Bogiem.

Przekształcanie rzeczywistości doczesnej

Stopniowe odzyskiwanie ładu wewnętrznego wiedzie chrześcijan do odkrywania i podejmowania obowiązku przekształcania rzeczywistości doczesnej zgodnie z duchem Ewangelii, na wszystkich jej odcinkach, w wymiarze tak indywidualnym, jak społecznym. Mogą to czynić przez posługę miłosierdzia chrześcijańskiego lub w ramach duszpasterstwa specjalnego. Duży wpływ na skuteczną działalność praktyczną Kościoła mają funkcje uzupełniające, czyli pomocnicze.

¹⁰ Zob. m.in. J. Woroniecki, *Przygotowanie Duchowieństwa do kierowania duszami na drodze do doskonałości*, Włocławek 1924; *Nauka o doskonałości chrześcijańskiej w seminariach duchownych*, „Ateneum Kapłańskie” 48(1948), s. 147–163, 253–261, 346–361; *Przyjaciel Oblubieńca*, w: *Kapłan wśród ludzi*. Praca zbiorowa ku uczczeniu Księdza Władysława Korniłowicza w 25-lecie jego pracy kapłańskiej, Warszawa 1938.

¹¹ Por. tenże, *Miejsce przykazań miłości w nauczaniu katechizmu*, „Homo Dei” XVIII(1949), s. 28n; Do tego tematu o. Woroniecki powraca w innych pismach, m.in.: *Nauka o doskonałości chrześcijańskiej w seminariach duchownych*, art. cyt., s. 348; *Katolicka etyka wychowawcza*, t. II: *Etyka szczegółowa*, cz. 2, Lublin 1995, s. 400.

Miłosierdzie chrześcijańskie

Miłosierdzie, które oznacza pochylanie się nad wszystkim, co słabe, nie umiejące sobie poradzić – wyróżnia chrześcijaństwo spośród wszystkich innych religii.¹² Jest podstawowym i uprzywilejowanym sposobem wypełniania funkcji pasterskiej. Każdy uczeń Chrystusa, na ile tylko to możliwe, jest zobowiązany udzielić pomocy człowiekowi potrzebującemu, który znajduje się w zasięgu, a cierpi jakiś brak, niedostatek. O. Jacek na pierwszym miejscu stawia tu dzieło duchowej pomocy, jakim jest przebaczenie bliźnim ich przewinień.¹³ W wymiarze materialnym postugę miłości pełni się zwykle w formie jałmużny. Ojciec zwraca uwagę na wewnętrzną postawę czyniącego miłosierdzie, w której powinna dominować chęć ulżenia bliźniemu przez wzięcie części jego ciężarów na siebie. Ale taki indywidualny wymiar dzieł miłosierdzia nie wyczerpuje zadania sprawowania rządów na ziemi w imieniu Boga. O. Woroniecki kładzie nacisk na konieczność zaangażowania się katolików w szeroko zakrojoną społeczną akcję, mającą na celu zaradzanie wszelkim bledom i niedostatom, roztropnie i dalekowzrocznie zaplanowaną.¹⁴ Jej program powinien objąć wszelkie potrzeby danego społeczeństwa; nie tylko likwidowanie nędzy, ale systematyczny i wszechstronny rozwój (stąd Autor umieszcza tu także troskę o rozwój oświaty i dzieł użyteczności publicznej). Zadanie wierzących polega na odważnym inicjowaniu tej działalności, na angażowaniu w nią wszystkich ludzi dobrej woli. O. Jacek zwraca uwagę na konieczność formowania katolickich przywódców społecznych, zdolnych do pokierowania zorganizowaną pracą dla dobra wspólnego. Uważa, że rola ta należy do inteligencji katolickiej, dlatego postuluje ogarnięcie tej grupy szczególną troską duszpasterską, aby wykształcić cechy i wartości potrzebne liderom.¹⁵ Pisma Autora zawierają wskazania dotyczące nastroju, w jakim społeczna akcja miłosierdzia powinna być prowadzona:

¹² Por. J. Woroniecki, *Tajemnica Miłosierdzia Bożego. Nauka chrześcijańska o Miłosierdziu Bożym i o naszej wobec niego postawie*, Lublin 2001, s. 121.

¹³ Por. tamże, s. 119.

¹⁴ Por. J. Woroniecki, *Miłosierdzie i nasza na nie odpowiedź*, „Szkoła Chrystusowa” XI(1935), s. 205.

¹⁵ Por. tenże, *Uniwersytety katolickie*, w: *Oświata katolicka i Uniwersytety katolickie. Szkice kazań na „Dzień Uniwersytecki”*, Lublin 1930, s. 14, 22, 28.

z przekonaniem, radośnie, z odpornością na odmowy i niepowodzenia.¹⁶ O. Woroniecki (który jako rektor KUL-u w czasach głębokiego kryzysu gospodarczego stał się wielkim jałmużnikiem społecznym) twierdzi, że chrześcijanin mający przed oczyma wzniosły cel, nie może się wahać przed apelowaniem do ofiarności, lecz jest powołany do wychowywania jej w swoim środowisku.¹⁷

2. Duszpasterstwo specjalne

Duszpasterstwo specjalne obejmuje opieką poszczególne grupy wiernych, o charakterystycznych potrzebach, celach i zadaniach. W jego ramach członkowie Kościoła otrzymują duchową pomoc, wsparcie i ukierunkowanie, aby podejmować właściwe im zadania świeckie. W ten sposób oddziałują na te dziedziny życia, w których sami uczestniczą, a zatem biorą udział w przekształcaniu rzeczywistości doczesnej zgodnie z zamysłem Bożym.

O. Woroniecki zajmował się duszpasterstwem wielu środowisk. Uważał, że grupą, która stanowi elitę społeczeństwa i swoim wpływem decyduje o jego stanie kulturowym, duchowym (także religijnym), politycznym, ekonomicznym, o jego postępie bądź stagnacji, jest inteligencja. Ze względu na rolę osób wykształconych dla dobra całej zbiorowości – narodu, państwa, Kościoła, kładł szczególny nacisk na duszpasterstwo studentów. Uważał, że przyszłość narodu zależy od charakterów tych, którzy w nim sprawują funkcje kierownicze we wszystkich dziedzinach życia¹⁸. Ważne zatem, by te cechy były mocne, przejrzyste, ukształtowane po chrześcijańsku: we współpracy z łaską Bożej, oparte na katolickiej wierze i moralności. O. Jacek wypowiedział się na temat duszpasterstwa rodzin.¹⁹ W jego pismach znajdujemy zachętę do duchowej opieki nad dziećmi. Wyjaśniając, że rozwój życia duchowego zaczyna się od cnót teologicznych, otrzymanych w momencie chrztu, podkreślał, jak ważne jest dopuszczanie małych dzieci do stołu Eucharystycznego.²⁰ Uwa-

¹⁶ Zob. tenże, *U podstaw kultury katolickiej*, dz. cyt., s. 131–144.

¹⁷ Zob. tamże, s. 145–158.

¹⁸ Por. J. Woroniecki, *Uniwersytety katolickie*, art. cyt., s. 22.

¹⁹ Zob. tenże, *U podstaw kultury katolickiej*, dz. cyt., s. 71–108.

²⁰ Wyjaśniając to zagadnienie Autor nawiązuje do dekretów Piusa X, dopuszczających małe dzieci do Komunii św. Por. J. Woroniecki, *Katolicka etyka wycho-*

ziano Ojca za specjalistę od powołań. Ponoć w niektórych domach obawiano się jego wizyt, by któreś z dzieci nie zdecydowało o wyborze powołania kapłańskiego czy zakonnego.²¹ O. Jacek był instruktorem harcerskim; z zaangażowaniem podjął posługę kapłańską w tym ruchu, który szczególnie cenił ze względu na ideę wychowywania młodzieży przez młodzież.²² W pismach Autora znajdują się wskazania dotyczące duszpasterskiej opieki wielu innych jeszcze grup: ziemiaństwa (wówczas klasy społecznej, od której zależał byt gospodarczy państwa oraz stan i rozwój najliczniejszej grupy ludności wiejskiej)²³, wojska (był to czas wojen światowych, plebiscytów, odzyskiwania niepodległości; O. Woroniecki pełnił posługę kapelana wojskowego w czasie wojny z bolszewikami w 1920 r.)²⁴, więźniów. Zajmował się także duszpasterstwem osób żyjących „wiarą niepełną”, czyli w stanie grzechu śmiertelnego²⁵ – co wówczas nie było rozpowszechnione.

Teksty O. Jacka, odnoszące się do duszpasterstwa wybranych grup wiernych, zawierają cenne wskazania na temat zadań i posług ludzi świeckich, którzy ze względu na wyznawaną wiarę są zobowiązani do realizowania dyrektywy z niej płynących w swoich środowiskach, rolach społecznych, zawodach, na zajmowanych stanowiskach. W ten sposób przyczyniają się do przekształcania doczesności zgodnie z zamysłem Bożym, a zarazem wypełniają własne powołanie.

wawcza, t. II: *Etyka szczegółowa*, cz. 1, s. 153; *Rola wychowawcza Bierzmowania*, Wrocław 1946, s. 4.

²¹ Por. I. Z. Bleszyńska, *O. Jacek Woroniecki, dominikanin – wychowawca – patriota, 1878–1949*, Lublin 2006, s. 244.

²² Zob. J. Woroniecki, *O przyszłość ruchu skautowego w Polsce*, Kraków 1918, s. 6 i 9; I. Z. Bleszyńska, *O. Jacek Woroniecki, dominikanin – wychowawca – patriota, 1878–1949*, dz. cyt., s. 109.

²³ Zob. J. Woroniecki, *Rola czynników moralnych w społecznym życiu ziemian*, w: *Zadania i obowiązki ziemiaństwa*. Referaty wygłoszone na zebraniu Związku Ziemian w Warszawie w d. 6 czerwca 1921 r., Warszawa 1921, s. 1–39.

²⁴ O. Jacek napisał pewien rodzaj katechizmu dla żołnierzy – zob. *Raport niebieski. Gawęda żołnierska*, Lublin 2000; O zaangażowaniu Autora w duszpasterstwie wojskowym – zob. I. Z. Bleszyńska, *O. Jacek Woroniecki, dominikanin – wychowawca – patriota, 1878–1949*, dz. cyt., s. 111.

²⁵ Zob. J. Woroniecki, *Fides informis w praktyce duszpasterskiej*, „Teologia Praktyczna” 1(1939), s. 18–26.

3. Funkcje uzupełniające

Duszpasterstwo, jak każda działalność ludzka, potrzebuje zaplecza: odpowiednich warunków politycznych i społecznych, zorganizowania, zapewnienia bazy materialnej i środków finansowych. O. Woroniecki oceniał realistycznie te zadania, które mają dość wąski cel, a wymagają nieraz dużego nakładu czasu, pracy i poświęcenia. Aby zapewnić działalności Kościoła zwykłe warunki, pozwalające mu wypełniać istotne zadania, potrzeba nieraz zaangażowania duszpasterzy w prace pozornie nie mające wiele wspólnego z posługą pośrednictwa zbawczego. Dlatego ważne jest, aby dobrze zostały określone granice włączania się wyświęconych w zadania świeckie i aby zawsze były podporządkowane celom duszpasterskim. O. Woroniecki zajmuje się też samą posługą rządzenia, sposobem sprawowania władzy²⁶, co w jego ocenie rzutuje na skuteczność każdego zespołowego działania. Szczególnie w Kościele, gdzie władzy zapewniony jest Boski autorytet, od jej pełnienia zależy w wysokim stopniu kształtowanie w wiernych postawy posłuszeństwa wiary, co z kolei warunkuje zgodne dążenie do realizowania misji powierzonej Kościołowi na ziemi.²⁷

Zakończenie

Spośród funkcji pośrednictwa zbawczego pasterska, czyli królewska, najbardziej uwidacznia się na zewnątrz, wobec świata. O. Jacek Woroniecki ujmuje ją w kategoriach wypełniania na ziemi rządów w imieniu Boga. Kościół realizuje ją przez kierowanie postępowaniem moralnym wiernych: w procesie wychowania charakteru chrześcijańskiego oraz przez prowadzenie duchowe w życiu wewnętrznym. Uformowani katolicy, świadomi swych zadań, wpływają na wszystkie dziedziny życia, porządkując je zgodnie z wolą Bożą. Podejmując dzieła miłosierdzia indywidualnie i zespołowo, ogarniają szerokim planem społecznym wszystkie potrzeby, niedostatki i braki swego środowiska. W działalności zgodnej z indywidualnym powołaniem otrzymują pomoc w ramach duszpasterstwa specjalnego. Zapewnienie praktycznej działalności Kościoła koniecznych warunków

²⁶ Zob. tenże, *Umiejętność rządzenia i rozkazywania*, Lublin 2001.

²⁷ Por. tenże, *Wychowanie społeczne i praca społeczna*, Warszawa 1921, s. 43.

dokonuje się dzięki funkcjom pomocniczym i uzupełniającym. W koncepcji o. Jacka Woronieckiego wszystkie te elementy posługi pasterskiej prowadzą do stopniowego przekształcania najpierw wewnętrznie każdego z wiernych, a przez ich zewnętrzną działalność – całej rzeczywistości doczesnej na modłę Bożą.²⁸

Summary

The Christian obligations to transform the world. The tasks resulting from the pastoral function of mediation in saving by Jacek Woroniecki.

The pastoral function that is to say the royal function, is about execution of government on behalf of Jesus Christ to make the world better. The Christians fulfil this task in the first place, by transformation of themselves. In the process of education they form a Christian character; with the help of mercy they perfect human nature abilities and fortify theological and moral virtues inside themselves. At the same time they perform service in the world, changing worldly reality in accordance with God's idea. They do this in individual and social dimension – by performing charity and by dedication to long-sighted programme to solve the lack of all things and all the needs. Within the framework of a specific pastoral cure they receive preparation and support to find their own role in the effort to transform the world in accordance with Gospel.

²⁸ Tenże, *Chrześcijańskie wychowanie charakteru wysnute z dogmatu*, „Szkoła Chrystusowa” X(1935), s. 49; przytoczonego określenia Autor używa także w innych pismach – por. m.in.: *Świadectwo bierzmowania [Wersja dla dorosłych]*, Warszawa 1946, s. 2 oraz *Program integralnej pedagogiki katolickiej*, art. cyt., s. 275.